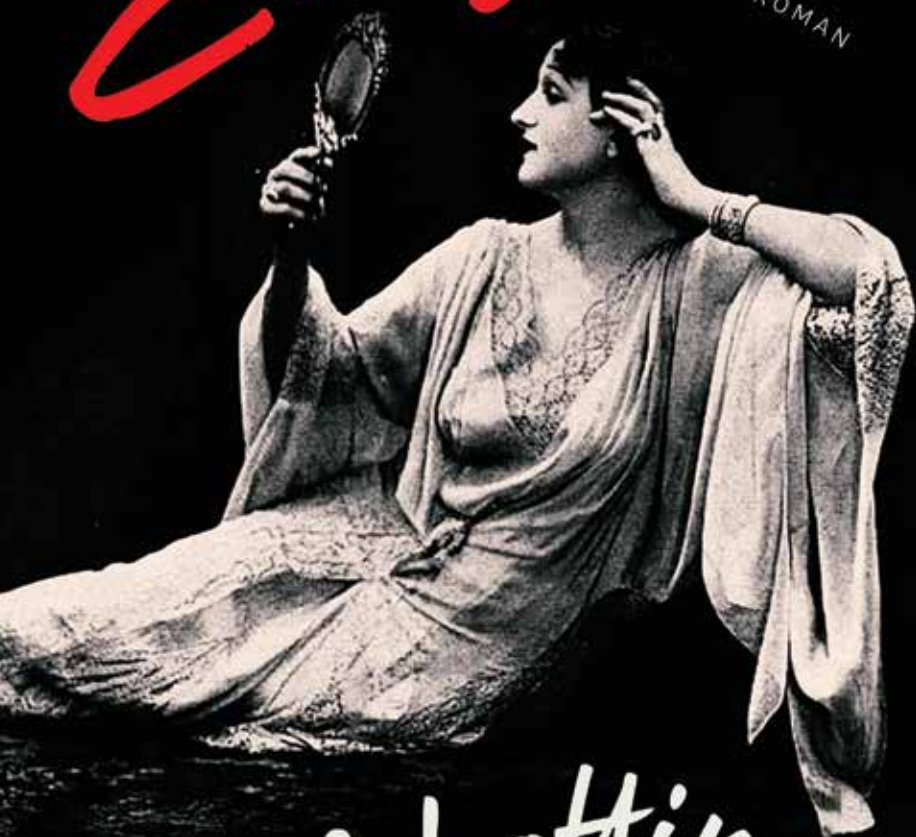

Zaniyeler

ROMAN

Selahattin
Enis

SELAHATTİN ENİS
ZANİYELER

Can Miras

Zaniyeler, Selahattin Enis

© 2022, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Orhaniye Matbaası, 1340 (1923)

Can Yayınları'nda 1. basım: Nisan 2022, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Mustafa Çevikdoğan

Çevrimyazı ve yayına hazırlayan: Yağmur Yıldırım Bayrakçı

Editör: Fatih Altuğ

Düzeltili: Melis Oflas

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak tasarımı: Beyza Ceylan / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-4603-1

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750746031

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

SELAHATTİN ENİS

ZANİYELER

Çevrimyazı ve yayına hazırlayan
Yağmur Yıldırım Bayrakçı

ROMAN

♥can

SELAHATTİN ENİS ATABEYOĞLU, 1892'de Alanya'da doğdu. Birinci Dünya Savaşı'nda hukuk öğrenimini bırakarak yedek subay rütbesiyle orduya katıldı. Devlet Denizyolları'nda uzun yıllar çalıştı. 1910'lu yılların başlarında gazete ve dergilerde yazmaya başlayan Selahattin Enis, resmî görevinin yanında çeşitli basın yayın kuruluşlarında da çalıştı. Birçok eserinde Mütareke dönemi İstanbul'unu anlatan yazar, 1942'de İstanbul'da öldü.

Zaniyeler'in ilk baskısının kapağı.

Önsöz

19 Haziran-6 Teşrinievvel 1922 tarihleri arasında *İleri* gazetesinde “Fitnat’ın Sergüzeşti” adıyla tefrika edilen, 1923’te Orhaniye Matbaası tarafından kitaplaştırılarak basılan *Zaniyeler*, Selahattin Enis’in [Atabeyoğlu] (1892-1942) ikinci romanıdır. Romanlarının tümünde toplum sorunlarını dile getiren, Batılılaşmanın yanlış anlaşılmasıyla ortaya çıkan ahlaki çöküntüye değinen Selahattin Enis, bireyin içine düştüğü çıkmazı açık şekilde anlatmaya çalışır. Sanatı “mal-ı müşterek” gören yazar, eserlerini, sorun olarak gördüğü meseleleri dile getirmede bir araç olarak kullanır. “Levs-i beşeri ve içtimai yaraları gösteren kalemimi bir cerrah neşteri gibi kullanıyorum,” diyen Selahattin Enis, *Zaniyeler* romanında tanığı da olduğu Meşrutiyet ve Mütareke döneminin insanlarını anlatır. Romanın başkarakteri Fitnat’ın günlüğü vasıtasıyla kaleme alınan kitap, 1914-1922 yıllarının toplumsal hayatına, zengin-şehirli insanların yaşamlarına değinirken yozlaşmış, ikiyüzlü, milli duygulardan bihaber, para hırsıyla hareket eden insanları teşhir eder. Bu insanların yaşadığı yer ise Şişli’dir; kötülüğün hüküm sürdüğü bu yerde siyasi zayıflığın yozlaştırdığı insanlar, medeniyetin de görkemli ilerleyişiyle kendi değer sistemlerini kurmuşlar, ahlak, medeniyet, hürriyet gibi kavramları kendilerine göre şekillendirmişlerdir. Selahattin Enis, maziye kenara itip asrileşme derdine düşen bu insanları Şişli’de bir araya getirerek yeni hayatın insanlarının resmini çizer.

Zaniyeler, ilk defa 1943’te Latin harfleriyle, sadeleştirme yapılarak yayımlanmıştır. Ben kitabı yayıma hazırlarken 1923’te

Orhaniye Matbaası tarafından yayımlanan baskısını esas aldım. Günümüzde kullanılan kelimelerin imlalarında bugünü esas alırken artık kullanılmayan kelimelerde eski imlayı korudum. Orijinal metinde sehven yapıldığını düşündüğüm hataları dipnotlarda açıkladım. Cümlenin akışını bozduğunu düşündüğüm eksik kelime ya da ekleri köşeli parantezle ekledim. Bugün sık kullanılmayan kelime ve tamlamalar için hazırladığım sözlüğü de kitabın sonuna ekledik.

*Zaniyeler'*in yayımlanmasında bana bu imkânı sunan Can Yayınları'na, kitabın titizlikle hazırlanmasında yardımcı olan dizi editörümüz Mustafa Çevikdoğan'a, editörümüz Fatih Altuğ'a ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, her zaman yol gösteren hocam Prof. Dr. Seval Şahin'e teşekkür ederim.

Yağmur Yıldırım Bayrakçı
Kurtuluş, 2021

Aşağıda tespit ettiğim satırları büyük ve meşhur Fitnat Hanım'ın ruznamesinden iktibas ve istinsah ettim.

Eminim ki Fitnat'ı hepiniz tanır ve bilirsiniz. Gözle riniz onu görmediyse bile hiç şüphesiz kulaklarınız onun velvedar hayatının ahenktar menkıbelerini işitmiştir.

Fitnat maceralarla dolu bir ömrü ihtiva eden bir isimdir.

Fitnat bir kadından ziyade Allah'ın İstanbul'a tasalut ettiği bir afettir. Taunlar nasıl memleketlerin üzerlerinden bir ölüm kasırgası halinde geçerek arkasında mevta ecsadından mürekkep yığınlar bırakırsa Fitnat da geçtiği ve yürüdüğü yollarda ölüm ve harabi eserleri bırakmıştır. Kezalik yıldırımlar düşmek ve yakmak için nasıl sivri uçlar, yüksek sema-reside binalar ararlarsa Fitnat da hurdaşaş etmek için hemen daima çıkıntılar ve irtifalar aramıştır.

Hilkat ihtimaldir ki onu, kaldırımlar üstünde sürünen aç bir sınıf-ı beşeriyenin, tok bir sınıf-ı beşeriyeye karşı hissettiği intikamı almaya memur etmiştir. Eğer bu, hakikaten böyleyse bu kadın vazifesini kemaliyle ve layığıyla ifa etmiştir.

Fitnat, yüksek tabakada yaşayan kokotlardandır. Ada'sıyla, Moda'sıyla, Şişli'siyle İstanbul'un bütün zevk

ve sefa mıntıkları yıllarca onun velveleli hayatına şahit olmuştur.

Gerçi o bugün bir mutekiftir; fakat onun bu itikafında ufka inen bir güneşin şekil ve azametini hatırlatan bir ihtişam ve kuvvet vardır.

Fitnat hayatında hiç kimseyi ama hiç kimseyi sevmemiştir. Ömrü gürültülü olduğu kadar ruhu bir çöl gibi bomboştur. Çöl, çöl... Bu çölden ne kadar yolcular ayakları şerha şerha ve bağırları hun ve mustarip geçtiler, ne kadar yolcular bu çölün âteşin kumları üstünde şiddet-i harareten helak oldular; fakat hiçbirisi bu çölde bir lahza mihman olamadı, bir an mihman olmaya layık görülmedi.

Onun ruznamesini okuduğumuz vakit biz, aziz kârim, o ruznamenin ihtiva ettiği satırlar içinde kendimizi bulacağız, harb-i umumi devrini ve o devrin ekâbirini bulacağız. Sokaklarda, kaldırımlar üzerinde aç sinekler gibi öldüğümüz günlerde karşılarında el pençe durduğumuz insanlar tarafından açlığımız ve ıstırabımızla nasıl çirkin bir şekilde eğlenildiğini göreceğiz. Sabahleyin bize, "Vatan, vatan!" diye bağırarak bir imzasıyla bizi maktelle-re sürenlerin aynı günün gecesinde Fitnat'ın muhitinde şampanya kadehleri ve kadın dudakları arasında nasıl mest ve şad saatler yaşadıklarına, kanepeler ve halılar üzerinde nasıl bir fuhuş ve zevk humarıyla sarhoş olup sızdıklarına şahit olacağız.

Filhakika bunlar büyük adamlardır, filhakika bunlar memleketin zengin ve en yüksek kısmına mensup kimselerdir. Yüksek ve büyük... Fakat bunların bütün yükseklikleri, caddelerden otomobille geçip etraflarına dehşet saldıkları zamana münhasırdır. Halbuki onların bu büyüklükleri altında ne sefil küçüklüklerin saklandığını anlamak için onları Fitnat'ın odasında, Fitnat'ın ruznamesinde görmeliyiz; o vakit kendi kendimize, "Bu adam-

lar mıdır ki ruhlarımızda ölüm ve kâbusların tesirlerini hasıl ediyorlar, bu adamlar mıdır ki küçük bir hareket ve işaretleriyle milyonlarca halkın hayat ve mukadderatı üstünde icra-yı hüküm ve nüfuz ediyorlar?" deriz.

Fitnat filhakika güzel, çok güzel bir kadındır. Ancak ne elimdir ki hilkat bütün güzelliği yalnız onun haricine vermiş ve buna rağmen dahilini elim bir fakr ile kof bırakmıştır. Onun ruhu, içinde binlerce mesavinin eridiği sihirli bir potadan başka bir şey değildir. Bu pota senelerce etrafına ve geçtiği yerlere zehirli bir duman neşretmiş ve bu duman kime çarptı ise onu zehirlemiştir.

Fitnat, iyi gün görmüş; fakat sonra sefalete duçar olmuş bir ailenin kızıdır. Bu aile Rumeli'de zengin ve sahib-i servetti; Balkan Harbi'nden sonra kopan muhaceret seline tabi olarak buraya geldiler. Bütün çiftlik ve mülklerini orada bıraktılar.

Mamafih bu aile, sefaletlerine rağmen İstanbul'da kızlarını iyi tahsil ettirdiler, ellerinden geldiği kadar kızlarının iyi yetişmesine ihtimam ettiler.

Güzelliği, şedit ve cevval zekâsı, mektepte bulunduğu zaman Fitnat'ın etrafında bütün arkadaşlarını topladı. Ve o daha mektepteyken bir başına bir güneş gibi parladı... Onun sözlerinde nasıl bir efsun vardı ve gözleri nasıl bir sihirle doluydu; bu noktayı hiçbir arkadaşı tahlil edemeksizin ona sürükleniyorlardı.

Fitnat, babasının iyi günlerini pek az gördü, teehhülüne kadar ömrü hemen suret-i daimada maişet müşkülâtı altında geçti. Onun yüksek hayata ve sema-resid şahikalara karşı hissettiği kinde bu noktanın çok derin tesirleri oldu; zira mahrumiyet nedir bizzat tattı, sefalet nedir bizzat hissetti. Ve onda şu kanaat tesis etti ki para, ne sa'yın ne de zekânın mahsulüdür. O bir serseri ırmaktır ki membası kadar mansabı ve mansabı kadar membası meçhuldür.

Fitnat'ın Hasan Rifat Efendi'yle teehhülü doğrudan doğruya bir eser-i tesadüftür.

Konya'dan İstanbul'a evlenmek ve para yemek üzere gelen Hasan Rifat Efendi, Konya'nın en ileri gelen zenginlerinden biri ve bir tiftik tüccarıydı. Bir gün Fitnat'a tramvayda rast geldi. Beyazıt'ta tramvaydan ineceği halde ihtiyarı haricinde ta Aksaray'a kadar tramvaydan çıkmadı. Ve Aksaray'da Fitnat'ın tramvaydan atladığını görür görmez o da peşinden atladı. Uzaktan, belli etmeksizin onu evinin kapısına kadar takip etti.

İstanbul'a evlenmek için gelen Hasan Rifat Efendi o gün bu kızla evlenmeye kendi kendine karar verdi. Tahkikatta bulundu. Ehl-i perde bir aile olduğunu öğrendi.

Hasan Rifat Efendi'nin teşebbüsünü Fitnat'ın ailesi hiç de fena ve gayr-i müsait telakki etmediler. Hatta bu teehhülün kendilerine âtiyen faydası da olabileceğini mülâhaza ettiler.

Esasen Fitnat bir gün hayatında mühim bir inkılabın olacağını kable'l-vuku bir hisle biliyordu. Onun için ailesinin bu teklifi karşısında birden sendeledi. Durakladı, şaşırды. Bu öyle bir andı ki şuuru zirüzeber olmuştu. Kendisini uçuruma atan bir kimse gibi gözlerini kapadı, tıpkı bir uçuruma düşer gibi, "Peki!" dedi.

Nikâh ve düğün bir hafta, on gün içinde oldu.

Kocası yüz görümlüğü olarak ona, suları zümrütle işlenmiş gayet ağır bir gerdanlık taktı. Ve o gece Fitnat kendisini onun kollarında buldu.

Hasan Rifat Efendi çirkin bir adam değildi. Sadece hantaldı. Abani sarığı, elifi şalvarıyla fena bir telebbüsü vardı. Bu tarzdaki telebbüsüne rağmen boynuna düğün gününe mahsus olmak üzere geçirdiği yakalılık, boğazında eğreti bir halde duruyor ve zavallı Hasan Rifat Efendi'nin çehresinde boynu hamutla vurulmuş bir araba beygirinin tesirlerini yapıyordu.

Hasan Rifat Efendi bu hamut içinde sıkılıp bunal-
dıkça kendi kendine, “Ne yaparsın, tahammül gerek!”
diyordu.

Fitnat’la Hasan Rifat Efendi tehhüllerini müteakip
bir hafta İstanbul’da kaldılar kalmadılar, Konya’ya hare-
ket ettiler..

İhtimal bana "bedbin kadın" diyeceksiniz, ihtimal bana hapis-hanelerin lebalep, tevkifhanelerin kapılarına kadar dolu olduklarından bahsedeceksiniz. "O halde nasıl olup da mücrimlerin cezasız kaldığından bahsediyorsun?" diye soracaksınız; fakat bilmiyor musunuz ki hapisaneleri dolduranlar zayıf ve kimsesiz olanlardır. Asıl caniler, asıl büyük caniler, maatteessüf hür ve serbesttirler. Hür ve serbest olarak cinayetlerine devam etmektedirler.

Selahattin Enis'in ilk olarak 1923'te kitaplaştırdığı ve bugün bile edebiyatımızın en sarsıcı metinlerinden biri olarak görülen Zaniyeler'de savaş yılları İstanbul'unun "bir yüzü" anlatılıyor. Dönemin taşkın salon eğlenceleri, sonradan görme savaş zenginleri, müsrif sosyete, gündüzleri yoksul halka nutuklar atıp gecelerini sefahatle geçiren siyasetçiler, ikiyüzlü gazeteciler ve yazarlar... Kendini bir anda tüm bunların ortasında bulan Fitnat'ın tuttuğu hatıra defteri, İstanbul'un en karanlık dönemlerinden birine dair önemli kaynaklardan biri.

#edebiyatımızınmırası #istanbul #mütareke #edebiyatdünyası
#fuhuş #yolsuzluk

 can

can yayinlari.com | f | | can yayinlari

roman

ISBN 978-978-01-46031-1

9 789750 746031